

НОСОК О.О.

*магістрант спеціальності «Журналістика»
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

СКУРТУЛ Г.С.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри журналістики
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

АУДІАЛЬНІ СВІДЧЕННЯ ВІЙНИ: РОЛЬ ПОДКАСТІВ У РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОГО ДОСВІДУ

Повномасштабне російське вторгнення кардинально трансформувало інформаційний простір України, зокрема сферу подкастингу. На початку війни багато аудіопроектів призупинили діяльність через безпекові ризики, зміну суспільних пріоритетів та долучення авторів до волонтерської роботи чи служби у Збройних силах України. Згодом медіаспільнота адаптувалася до нових умов: подкастери відновили роботу, переосмисливши тематичні напрями й підходи до створення контенту. З'явилися нові проекти, які документують воєнні реалії, фіксують злочини агресора та формують колективну пам'ять про історичні події. Важливе місце серед них посідають подкасти про військових та ветеранів, де свідчення захисників та захисниць України створюють автентичний наратив і посилюють емоційний вплив на аудиторію.

У науковому середовищі поступово зростає інтерес до формату подкастів. Дослідники (І. Страшко, Н. Грицик, О. Балтіна, О. Бецько, О. Лисак та ін.) переважно аналізують жанрові й формальні особливості подкастингу. Однак українські подкаст-проекти про військовослужбовців, ветеранів та їхній бойовий досвід залишаються недостатньо вивченими, що зумовлює актуальність наукової розвідки.

Подкасти сьогодні є одним із найпомітніших трендів у медіасередовищі. Їхня популярність зумовлена гнучкістю формату: він задовольняє потребу в різножанровому контенті, дозволяє авторам самореалізуватися та взаємодіяти зі слухачами без потреби у значних технічних ресурсах. Завдяки демократизації процесу виробництва достатньо мінімальних навичок і обладнання для входження в це середовище, що відкриває можливості для нової хвилі авторів без

журналістської освіти. Нішовість формату сприяє утворенню спільнот навколо певних інтересів, а подкаст перетворюється на ефективний інструмент комунікації та збереження досвіду.

Важливою особливістю подкастів є здатність пояснювати актуальні суспільні процеси, формувати ставлення до дійсності та розкривати проблеми через особисті історії. За словами І. Страшко, цей формат дає змогу знайомити слухачів із повсякденним життям людей, їхніми взаєминами та розкривати проблеми як індивідуального, так і суспільного життя [1, с. 86]. Завдяки інструментам сторітелінгу в подкастах можна порушувати глобальні проблеми. Історії людей надають контенту емоційності та створюють ефект співпереживання, допомагаючи глибше усвідомити причини та наслідки соціальних явищ. Аудіальна природа подкасту підсилює цей ефект: голос, інтонація й паузи формують інтимний зв'язок з аудиторією, який, за словами М. Ліндгрена, сприймається так, ніби «слова шепочуть у наші вуха» [1, с. 23]. Персональне прослуховування через навушники робить комунікацію безпосередньою.

В умовах війни цей формат набув особливої актуальності. Виникла окрема категорія воєнних подкастів, які виконують інформаційну та документальну функції: фіксують події, зберігають травматичний досвід, формують історичну пам'ять і водночас містять потенційні свідчення воєнних злочинів. У центрі таких оповідей – не стільки війна як явище, скільки люди та їхні переживання.

За час повномасштабного вторгнення в Україні з'явилася значна кількість подкастів, присвячених досвіду військовослужбовців. Їхня тематика охоплює шлях до армії та мотиваційні чинники вступу до лав Збройних сил, реалії служби, виклики фронтового побуту, взаємодію між бійцями й командуванням, стосунки з цивільними, психологічний тиск, поранення та втрати. Окремо порушуються питання полону, адаптації після демобілізації, відновлення фізичного й психічного здоров'я, а також труднощі повернення до мирного життя. Завдяки цьому подкасти всебічно репрезентують як бойовий, так і соціальний виміри війни, створюючи багатшарову картину військового досвіду.

Ведучими таких подкаст-проектів часто стають самі військові або ветерани, які безпосередньо брали участь у бойових діях та переживали пов'язані з ними виклики. Це надає їхнім розмовам особливої автентичності та глибини.

Наприклад, подкаст «Воїни» від Veteran Hub, який веде Гліб Стрижко – ветеран, морський піхотинець та оборонець Маріуполя, що зазнав важкого поранення і пережив російський полон. Спільний проєкт «У справах військових» Суспільного мовлення та громадської організації

«Принцип» з Масі Найємом – українським адвокатом афганського походження, військовослужбовцем і правозахисником. У 2022 році він отримав тяжке поранення, втратив око, переніс кілька операцій і згодом повернувся на службу. Головним героєм подкасту «Прийом» (The Village Україна) є психотерапевт і правозахисник Артем Осипян, який після початку повномасштабної війни став добровольцем і працює з військовими. У проєкті «Подкаст на ротації» (Радіо Сковорода) співведучою є Маргарита Рівначенко – українська журналістка, медіаменеджерка, парамедикиня та військовослужбовиця, молодша сержантка Збройних сил України. «Військовий подкаст» (Армія TV) ведуть підполковники Сергій Місюра та Петро Черников. Подкаст «Свій простір» (Український ветеранський фонд) створюють за участю амбасадора фонду, Героя України, майора Національної гвардії Віталія Литвина. Ведучим «++ подкасту» (hromadske) є військовослужбовець і журналіст Сергій Гнезділов. Також варто згадати мотиваційно-інформаційний подкаст про рекрутинг «Людина в пікселі» – спільний проєкт Radio SKOVORODA, Головного управління розвідки Міністерства оборони України та Work.ua. Його веде Віталій Кирилів – чинний військовослужбовець ЗСУ з Підрозділу розвитку та інновацій озброєння Національної академії сухопутних військ.

У подкастах, що висвітлюють воєнний досвід, особливе значення має репрезентація участі жінок у збройному спротиві. В українському медіапросторі такі подкасти стали не лише платформою для збереження особистих історій, а й інструментом, що робить видимим жіночий досвід війни – довгий час маргіналізований у суспільстві та медіа. Це дозволяє долати гендерні стереотипи й формувати новий образ військовослужбовиці як рівноправної учасниці бойових дій.

Деякі подкасти повністю присвячені жіночим історіям. Наприклад, «На рівні» (рух Veteranka) акцентує на військовослужбовицях бойових підрозділів, демонструючи їхню професійність, стійкість та рівність у взаємодії з чоловіками на фронті. Такий підхід дозволяє не лише фіксувати індивідуальні досвіди героїнь, а й окреслювати ширший дискурс про інтеграцію жінок у військові структури та їхню роль у забезпеченні обороноздатності країни.

В інших проєктах жіночий досвід поєднується з ширшою тематикою. У подкастах «Подкаст на ротації», «Воїни» (Veteran Hub), «Свій простір» (Український ветеранський фонд), «Воїн Волі» (24 канал), «Стилет чи стилос» (спільний проєкт Центру досліджень визвольного руху та Ukraïner), «++ подкаст» (hromadske) та «У справах військових» (Суспільне та «Принцип») він інтегрується в загальний контекст розмов

про службу, ветеранство та соціальні трансформації. Тут героїні – штурмовиці, саперки, аеророзвідниці, медикіні, інструкторки та командирки підрозділів – діляться досвідом фронтового побуту, виконання бойових завдань, поєднання материнства зі службою, переживання наслідків поранень і полону, а також адаптації до мирного життя. Значна увага приділяється психологічній підтримці, пошуку нової ідентичності та готовності суспільства до повернення ветеранок. Отже, розповіді жінок в подкастах не лише відкривають особисті історії, а й формують дискурс рівності та видимості, утворюючи жіночу участь у війні як невід’ємну складову сучасного військового досвіду.

Подкасти, що презентують розповіді військовослужбовців і ветеранів, створюють цілісний наративний простір, де особистий досвід інтегрується в колективну пам’ять. Вони документують унікальні історії, які часто залишаються поза межами офіційних хронік або новинних зведень, і надають голос тим, хто безпосередньо переживає події війни. Завдяки цьому формується багатовимірне уявлення про військову реальність – не лише як про сукупність фактів і дат, а як про живий людський досвід.

Такі подкасти виконують кілька важливих функцій. Для учасників війни вони стають можливістю озвучити власні переживання, осмислити їх і включити в суспільний діалог. Для слухачів це – доступ до автентичних свідчень, які допомагають зрозуміти не лише перебіг бойових дій, а й соціально-психологічні аспекти життя на фронті та після повернення до цивільного життя. Кожна особиста історія стає елементом великої картини війни, сприяючи формуванню емпатії та суспільної солідарності.

Особливістю цих подкастів є специфіка комунікації з героями. Багато військовослужбовців перебувають безпосередньо на фронті, тому їхні свідчення часто записуються у форматі телефонних розмов. Це дозволяє залучати до наративу тих, хто не може брати участь у студійних записах, і водночас створює ефект присутності: автентичність голосу, інтонацій та емоцій відчувається навіть попри технічні обмеження звуку. Так, подкасти стають унікальним інструментом передачі досвіду війни «з перших уст». Можливість дистанційного запису забезпечує постійний зв’язок між фронтом і цивільним суспільством, формуючи простір для осмислення та репрезентації військової реальності.

У підсумку подкасти вибудовують своєрідне «полотно війни», у якому поєднуються особисті голоси, унікальні досвіди та колективні переживання. Це полотно має значення не лише для сучасного розуміння війни, а й для майбутніх поколінь – як джерело історичної пам’яті, матеріал для досліджень і спосіб збереження людського виміру воєнних подій.

Список використаних джерел

1. Страшко І. Подкаст: погляд крізь призму соціальної філософії. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 71. С. 83–89.
2. Lindgren M. Personal narrative journalism and podcasting. *Radio Journal: International Studies in Broadcast & Audio Media*. 2016. Т. 14, № 1. С. 23–41.